

УДК 94 (477)

Дацків І.Б.,*д.і.н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та дипломатії
Тернопільського національного економічного університету, idatskiv@ukr.net***Полич М.І.,***к.і.н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин та дипломатії
Тернопільського національного економічного університету, polych.maryana@gmail.com**Україна, м. Тернопіль*

ВАРШАВСЬКІ УГОДИ 1920 РОКУ: ЗДОБУТКИ ТА ВТРАТИ

У даній статті мова йде про українсько-польські стосунки в період національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., та підписання між Українською Народною Республікою і Річчю Посполитою Польською Варшавської угоди у квітні 1920 р. Подається неоднозначна оцінка щодо даної угоди різних прошарків українського суспільства і вітчизняних істориків.

Ключові слова: Україна, Польща, Галичина, міжнародні відносини, договір, дипломатія.

Постановка проблеми. Процес становлення української державності відбувався (і відбувається) в рамках певних міжнародних відносин, які справляли на нього значний вплив. Якщо сучасна Україна стала можливою з огляду на крах Радянського Союзу, в другому десятилітті ХХ ст. українська державність була результатом розпаду Російської імперії. Якщо творення сучасної української державності відбувалося в умовах завершення «холодної війни» і кардинальних змін у системі міжнародних відносин, то 1917–1921 рр. були періодом Першої світової війни та повоєнного світовлаштування.

Дана проблема загалом тривалий час не могла знайти об'єктивного висвітлення саме через значний вплив особистих ідейно-політичних переконань авторів чи пануючу в державі ідеологічну доктрину.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання про Варшавську угоду між С. Петлюрою та Ю. Пілсудським посідає значне місце в історіографії. Варто визнати, що Варшавський договір був і залишається предметом найсуперечливіших оцінок в історіографії, а також найбільш вразливим аргументом в оцінках діяльності Симона Петлюри. В дослідженнях його сучасників М. Шаповала [1], С. Шелухіна [2] та ін., зроблено серйозні закиди про помилковість союзу з Польщею, одноосібність і поспішність у схваленні договору «продаж» Галичини полякам тощо. На таких самих позиціях перебувають і деякі сучасні дослідники, як, наприклад А. Копилов [3], стверджуючи, що укладання Варшавської угоди було прорахунком у зовнішній політиці Української Народної Республіки.

Галичани вважали, що Варшавський договір дав полякам найпереконливіший і найсильніший аргумент для володіння Східною Галичиною. Натомість А. Ливицький доводив, що «нині зашкодити перед Антантою, чого так боялися галичани, слова Декларації про кордони між Україною та Польщею з формально-правового боку вже не можуть, – вони тільки висвітлюють фактично положення справи» [4, с.355].

Значна частина тогочасних дослідників оцінили й позитивні моменти цього договору. Проблеми, пов'язані з Варшавським договором та українсько-польськими відносинами, більш прихильно до Петлюри розглядалися у працях Ф. Крушинського [5], І. Мазепи [6], М. Стахіва [7]. За оцінкою О. Шульгіна, «це було цілою революцією в тодішній нашій закордонній політиці, і

треба було мати велику громадську мужність, щоб на неї зважитись. Симон Петлюра цю мужність мав...» [8, с.175].

Обґрунтовуючи свою позицію щодо підписання угоди з Польщею та відмови від Галичини, сам С. Петлюра писав, «що це був тактичний хід для встановлення зв'язку з Європою», а також «акт спасіння для подальшого впровадження нашої боротьби» [9, с.223].

Уроки незалежності України з проблем Варшавського договору у контексті українсько-польських відносин опубліковано цілу низку праць, серед яких найпомітнішими є дослідження Т. Єременко [10], М. Литвина [11], І. Срібняка [12], та інших. Автори стверджують, що на угоду з Польщею С. Петлюру штовхнули обставини, більшовицька загроза, байдужість та нерозуміння з боку Антанти [10, с.214; 4, с.399-400]. Цим пояснюється і безмірно висока ціна, яку заплатив С. Петлюра за допомогу Польщі у боротьбі проти більшовиків.

Дослідники (С. Литвин, Б. Гудь, В. Голубко та ін.) [4; 13] аналізують неоднозначне ставлення до угоди з УНР в самій Польщі, виділяючи два напрями в польській політиці щодо України, очолювані р. Дмовським та Ю. Пілсудським. Прибічники Пілсудського вважали найбільшим ворогом Польщі Росію – все одно чи більшовицьку чи «білу» відновлення якої ставило під сумнів незалежність Польщі, тож проросійська політика Антанти сприяла українсько-польському порозумінню.

Мета статті полягає у з'ясуванні та обґрунтуванні на основі опублікованих матеріалів і нових архівних документів українсько-польських відносин та наслідків Варшавського договору.

Виклад основного матеріалу. Період збройної боротьби української армії, що стала можливою завдяки Варшавському договору залишився «білою плямою» в історіографії. Радянські джерела подавали її як війну з білополяками, Армію УНР як «запроданців і слуг польської буржуазії» і здебільшого намагалися її замовчувати. Через непопулярність договору в українському громадянстві події та бойові дії Армії УНР у 1920 р. замовчувалися також і в українській історіографії. Тому 1920 р. висвітлений порівняно найменше і найповерховіше.

У жовтні 1919 р. дипломатична місія УНР на чолі з А.М. Ливицьким приїздить до Варшави для проведення переговорів із польським керівництвом [14, с.329]. Її діяльність одразу натрапили на цілу низку труднощів,

що полягали, насамперед, у далеко неоднозначному ставленні польського суспільства до незалежності України. Як повідомляло українське представництво у Варшаві, «ідея необхідності признання самостійності України і нав'язання між нею і Україною союзних стосунків зустріла підтримку лише в колах Польської партії соціалістичної (ППС), почасти серед людовиків. Серед ліберальної буржуазії ідеї ці наражаються на цілий шерех сумнівів, а серед націонал-демократів – той просто вороже відношення» [15, арк.36].

Ще перед початком безпосередніх переговорів між сторонами представник польської делегації заявив, що Польща у своїй зовнішній політиці керується вказівками держав Антанти і тому визнання України суверенною державою не може йти у розріз з намірами цих держав. Отже, ще до початку офіційних переговорів стало ясным, що дана проблема буде вирішуватися досить складно.

28 жовтня 1919 р. розпочалося перше засідання українсько-польської конференції. Для її проведення українська місія, увійшли радники Л. Михайлів, П. Понятенко (чергуючись з Б. Ржепецьким) і А. Горбачевський та М. Новицький, одного з яких при потребі міг замінити С. Вітвицький [16, с.364].

На першому засіданні конференції було зачитано заяву-декларацію української делегації, яка суттєво відрізнялась від попередньої декларації надзвичайної місії П. Пилипчука. Замість далекосяжних територіальних поступок нова декларація виразно стала на ґрунт етнографічного принципу у справі визнання кордонів. Щодо аграрної проблеми, яка так цікавила Польщу, нова декларація не зазначала нічого конкретного і лише висловлювала сподівання, що майбутній установчий парламент «викінчить будову демократичного устрою, і зокрема, розгляне складне питання аграрної реформи» [17, с.32-33]. Одночасно виразно ставилось питання про необхідність визнання Польщею самостійності України і зміну режиму на окупованих поляками українських землях [14, с.330].

Ця декларація звичайно не могла задовольнити польську сторону. За словами голови польської делегації Залеського, вона відхилялася від уже відомих українському урядові польських постулатів. У результаті на черговому засіданні конференції 30 жовтня 1919 р. польська делегація повернула декларацію української місії як явно неприйнятну. У той же день відбулась зустріч А. Лівницького з головою польської держави Ю. Пілсудським, на якій останній висловив надзвичайно прихильне ставлення до української самостійності і готовність її підтримувати. Разом з тим було зазначено, що серед впливових верств польської держави ця ідея не користується популярністю, і уряд мусить з цим рахуватись. До того ж Польща, як зазначав Ю. Пілсудський, не самостійна у своїй зовнішній політиці і тому не може маніфестувати своє визнання раніше, ніж це буде зроблено країнами Антанти. Після цього візиту офіційні переговори були перервані [16, с.365].

Засідання конференції відновилося 11 листопада 1919 р. і тривало ще один день. Українська місія опинилась перед пекучою проблемою вирішення кордонів і полагодження претензій польського землеволодіння з реальними аграрними відносинами та українським законодавством у цій

справі. Саме цю мету переслідувала нова декларація, підготовка якої проходила з надзвичайними труднощами. 2 грудня 1919 р. декларація була підписана і передана українською місією польській стороні.

Підписанням декларації 2 грудня українська дипломатична місія завершила певний період своєї праці, який створив ґрунт для встановлення і розвитку союзних відносин між Польщею і Україною.

22 грудня 1919 р. Міністерство закордонних справ УНР повідомило усіх голів дипломатичних місій та послів України про хід переговорів з поляками та їх наслідки. Українсько-польські відносини в зв'язку з військовою катастрофою висувались на перший план дипломатичної діяльності УНР. Як зазначалось в обіжнику, підписаному А. Лівницьким, «польсько-українське порозуміння диктувалось усім характером державного життя за останній рік». Особливо наголошувалось, що декларація «дасть найголовніше, чого досі бракувало нашій Республіці, – можливість транзиту всяких без виїмку товарів через територію Польщі. У такий спосіб ми могли б забезпечити найактуальніші наші потреби» [18, арк.13].

Питання надання мілітарної допомоги Україні та створення на території Польщі відповідної бази для організації збройних сил УНР було головним завданням української дипломатії. 2 грудня 1919 р. під час вручення згаданої вище декларації голова української місії А. Лівницький звернувся до польської делегації: «У першу чергу просимо знехтяться з Польським командуванням, щоб пропустити ті частини наших військ, які перейшли Збруч, а далі предприняти все те, що потрібне, для відтворення нашої мілітарної бази» [19, арк.54-55]. У той же день Ю. Пілсудський дозволив розпочати переформування армії УНР на території України, зайнятої польськими військами.

Однією з причин, яка затягувала польсько-українські переговори у Варшаві наприкінці 1919 р. – початку 1920 р., було різне бачення сторонами майбутньої долі Східної Галичини. Дипломатична місія А. Лівницького цілком справедливо розглядала її як етнічну українську територію, польська делегація виходила з концепції відтворення історичної Польщі.

З весни 1920 р. після виступів В. Леніна і Х. Раковського з мирними пропозиціями до Польщі та інших держав від імені України перед урядом УНР постало завдання укладення тісної союзницької угоди з Польщею. У зв'язку з тим 11 березня 1920 р. відновились перервана 22 грудня 1919 р. українсько-польська конференція.

Переговори прискорило прибуття С. Петлюри на особисте запрошення лідера Польської держави. Він часто бував у резиденції Ю. Пілсудського і мав з ним неодноразові розмови. Власне, після 4-годинної розмови між обома керівниками в ніч з 21-го на 22-е квітня 1920 р. було підписано «Політичну Конвенцію між Польщею і Україною». Згідно з цим документом Польща визнавала Директорію на чолі з Головним отаманом С. Петлюрою як верховну владу Української Народної Республіки. Одночасно польський уряд зобов'язувався не укладати жодних міжнародних угод проти України [16, с.367-368].

Найбільш вразливим місцем Варшавського договору для УНР було визнання східного кордону Польщі по

річці Збруч. Залишалося відкритим питання щодо Дубненського, Рівненського і частини Кременецького повітів, які відходили поки що до Польщі, долю яких мала вирішити згодою українсько-польська комісія.

Доречно зазначити, що основні пункти Варшавської угоди були віддзеркаленням слабкості УНР, яка була для Польщі союзником без території, сильної армії та надійної підтримки в масах.

24 квітня було підписано військову конвенцію, яка встановлювала військовий союз між УНР і Польщею. Знову ж таки цей аспект Варшавського договору свідчив про його нерівноправність. Передбачалося формування лише трьох українських дивізій (15 тис. вояків), тоді, як польська армія налічувала 100 тис. Ю. Пілсудський явно не бажав бачити сильною союзна українську армію, яка мала виконувати допоміжну функцію і бути політичним прикриттям польського походу в Україну. Вже в ході військових дій Ю. Пілсудський не погодився на чисельне збільшення мобілізованих новобранців на звільнених від більшовиків територіях [20, с.135-136]. Звичайно така антиукраїнська політика польського «союзника» шкодила не лише УНР але й самій Польщі.

У тій складній обстановці, у якій опинилась УНР, у її керівництва не було іншого виходу перед загрозою утвердження більшовицької окупації. Як зазначалось в одному з урядових оглядів закордонної політики УНР, Варшавський договір «відтягував Польщу від «можливого майбутнього союзу з Росією і, таким чином, значно ослаблював силу російського імперіалізму». УНР отримувала на основі цього договору «моральну допомогу у формі визнання де-юре державної суверенності та реальну підтримку на політичному, мілітарному й фінансовому полі.» Ціною цього договору, зазначалось далі, УНР зруйнувала «бар'єр, що загорожував її дорогу в Західну Європу» [21, арк.5].

Зразу після підписання польсько-української угоди розпочався наступ союзних сил на Україні. Вже 8 і 9 травня українські й польські війська ввійшли в Київ. Уряд Директорії УНР прибув до Вінниці, де був реорганізований і очолений В. Прокоповичем (член УПСФ). Попри перешкоди, які чинили польські військові, почала успішно відновлюватись державна адміністрація й місцеве самоврядування на визволених територіях Правобережної України. Посилився приплив добровольців в армію УНР. Однак, як вже зазначалося, польські союзники намагалися перешкодити зміцненню військового потенціалу України. Польське командування примусило розпустити мобілізованих новобранців, і лише таємно від «союзників» українські дивізії зуміли збільшити свій чисельний склад [20, с.136].

Успіх спільної польсько-української акції був недовгим. Польський фронт було прорвано, і вже 11 червня більшовики знову захопили Київ [16, с.370]. Польські війська, охоплені панікою, поспішно відступали. На противагу деморалізованим частинам польської армії українські дивізії зберігали кращу боєздатність, виявили мужність і стійкість в ході бою

У липні польська армія залишила лінію Бугу і відступила в напрямку Варшави. У цій ситуації Польща звернулася за допомогою до Антанти. Союзники вирішили, що вона не в стані проводити самостійну зовнішню

політику, і зажадали, щоб Польща у відповідній ноті погодилася на «угодове полагодження на розумних умовах своїх територіальних суперечок з Чехами, Литовцями і Українцями» [20, с.171].

Таким чином, концепція великої Польщі, яку нав'язував Заходу Ю. Пілсудський і яку підтримувала Франція, потерпіла фіаско. Разом з тим знову у міжнародних відносинах почала активно фігурувати українська справа, насамперед, проблема Східної Галичини. Найвища Рада рішуче висловлювалась за те, щоб Східна Галичина зберегла свій міжнародний статус, незалежний від Польщі, зобов'язала дотримуватись «лінії Керзона» як східного кордону Польської держави. Щодо решти України Найвища Рада прийняла зобов'язання польського уряду шанувати право самовизначення народів на сході зазначеної межі [16, с.370].

Восени 1920 р. український провід розпочав консультації з представниками головнокомандувача Збройними силами Півдня Росії генерала П. Врангеля про спільну військову акцію проти армії РСФРР. У вересні Рада Народних Міністрів УНР уповноважила голову української дипломатичної місії в Румунії К. Мацієвича та керівника військової секції цього ж представництва генерал-поручика С. Дельвіга вести переговори з метою «заклучення військової конвенції з уповноваженим урядом генерала Врангеля і ту ж конвенцію між УНР і урядом генерала П. Врангеля підписати» [22, арк.43].

17 вересня 1920 р. Рада Народних Міністрів, на засіданні якої був присутній і Головний отаман С. Петлюра, заслухала й ухвалила доповідь міністра закордонних справ А. Ніковського. Він, зокрема, пропонував у найближчий час «заклучити стратегічний союз з Врангелем і поставився обережно щодо союзу з ним політично-го» [23, арк.53].

27 вересня 1920 р. Рада Народних Міністрів вирішила «визнати можливим скласти з генералом П. Врангелем військову конвенцію з політичними гарантіями, а саме: за умови визнання урядом генерала Врангеля самостійності Української Народної Республіки і її сучасного уряду». Відповідні директиви уряд подав голові української делегації С. Дельвігу на переговорах з генералом П. Врангелем [24, арк.112]. Обговорення тривало ще на кількох засіданнях уряду, зокрема 11 жовтня 1920 р., але провід вже був не в змозі виробити ефективні заходи для спільної військової акції з командувачем Збройними силами Півдня Росії [16, с.372].

Щодо Варшавської угоди, вона дістала неоднозначну, часом консервативну оцінку не лише прошарків українського суспільства, але й українських істориків. На думку деяких з них, «суперечливий характер» Варшавського договору, його «нерівноправний характер...», щодо України, завдав зрештою шкоди і Речі Посполитій Польській» [25, с.138], яка через деякий час виявилася заручницею більшовицького режиму.

У свій час до об'єктивної оцінки Варшавського договору закликав один з його ініціаторів, Головний отаман С. Петлюра: «Коли б не польсько-українська згода, не відомою ще була б дальша доля нашої державності. Хай поляки не додержали свого слова і зрадили нам, – ми все ж за цей час і сили організовані збільшили і ясність планів своїх устаткували на майбутнє» [4, с.339].

У результаті невизнання незалежності Української Держави країнами Антанти і фактично застосування щодо неї блокади республіканський провід міг розраховувати лише на підтримку Польщі, хоча й за рахунок Східної Галичини, яка відійшла до неї. Остання «залишалася чи не єдиною країною, зацікавленою у продовженні визвольної боротьби України». Головний отаман С. Петлюра «мав на меті прискорити порозуміння з Польщею, а потім і з країнами Антанти,» «саме такого кроку нагально вимагала зовнішньополітична і військова ситуація» [4, с.342].

Зазначимо, що союз Ю. Пілсудського з С. Петлюрою не відзначався послідовністю намірів. Якщо Головний отаман схилився до альянсу через безвихідь ситуації, то польський лідер, з одного боку, визнавав необхідність створення міцної Української Держави як буферної зони між Польщею та більшовицькою Росією, з іншого, окупувавши Східну Галичину, не сприяв зміцненню УНР і тим самим, за словами відомого українського дослідника І. Лисяка-Рудницького, «власноруч руйнував свої плани» [26, с.101].

Варшавський договір, який ще часом називають «договір Пілсудського – Петлюри», на думку сучасних дослідників україно-польських відносин, став «практичною спробою реалізації „федеративної” концепції Ю. Пілсудського» [27, с.385].

Незважаючи на те, що текст договору був таємним і не публікувався в Україні і Польщі, його загальний зміст дуже швидко одержав широкий резонанс у політичних колах обох країн. Польські праві, насамперед, націонал-демократи, які переважали в той час у сеймі, виявили занепокоєння, передбачаючи загострення стосунків з радянською Росією. Не останню роль у таких настроях відіграло й те, що Україна свого часу була союзницею Центральних держав і антагоністом Антанти, на яку покладали особливі надії в польському політикумі. Ставлення альянтів до військової акції УНР – Польща виявилось суперечливим [16, с.373].

Висновки. Таким чином, надаючи підтримку Україні, польський провід водночас використовував у своїх цілях несприятливу для першої політичну ситуацію, територіально обмежену сферу дії урядових чинників, невисоку оснащеність армії, скрутне фінансове становище, відсутність міжнародної підтримки. Стало ясным, що Антанта не бачить у союзнику Польщі серйозного супротивника більшовицькому режиму, здатного протистояти його просуванню на захід Європи. Крім того, союз Ю. Пілсудського – С. Петлюри, який ґрунтувався здебільшого на особистих домовленостях і викликав гостру опозицію як серед українців, так і серед поляків, через взаємну недовіру фактично був малоефективним. Польська сторона не дозволила розбудувати та укомплектувати українські збройні сили, які брали участь у поході. Очікуваного проти більшовицького повстання, яке мало підтримати українсько-польську військову кампанію, не відбулося. Українське населення з великою недовірою поставилося до нового союзника Української Народної Республіки – Речі Посполитої Польської і не бачило в ньому визволителя. Натомість більшовицька армія мала реальні можливості завдати вирішального удару по українсько-польським військам.

Література

1. Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма. Прага, 1928. 42 с.
2. Шелухін С. Варшавський договір між поляками і Петлюрою 21 квітня 1920 року. Прага, 1926. 37 с.
3. Копилов А. Зовнішня політика С. Петлюри: прорахунки та упущені можливості (актуальна точка зору) // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. ТІ. 3(5). К., 1999. С.302-306.
4. Литвин С Суд історії: Симон Петлюра і Петлюріана. К.: Видавництво ім. Олени Шеліги, 2001. 645 с.
5. Крушинський Ф. Петлюра і Пілсудський (В 16-ту річницю договору 22 квітня 1920 року // Молода Україна. 1936. Ч. 4-5. С.3-9.
6. Мазепа І. Україна у огні й бурі революції. К.: Шемпора, 2003. 608 с.
7. Стахів М. Україна в добу Директорії УНР: в 7-ми ч. Шпоронто, 1962.– 1965.
8. Шульгин О. Симон Петлюра та українська закордонна політика // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926). Прага, 1930. С.172-176.
9. Петлюра Симон. Статті, листи, документи / Упорядник В. Сергійчук. ТІ.3. К.: Видавництво ім. Олени Шеліги, 1999. – 616 с.
10. Єременко ТІ. Симон Петлюра і Юзеф Пілсудський // У 70-річчя паризької трагедії: Збірник пам'яті Симона Петлюри. К., 1997. С.212-217.
11. Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. 469 с.
12. Срібняк І. Симон Петлюра на чолі держави та війська. До питання про польсько-українські взаємини 1919–1920 років // Симон Петлюра та українська національна революція. Збірник праць Другого конкурсу петлюрознавців України. К.: Рада, 1995. С.137-164.
13. Гудь Б., Голубко В. Нелегка дорога до непорозуміння. До питання генези україно-польського військово-політичного співробітництва 1917–1921 рр. Львів: Українські технології, 1997. 67 с.
14. Шабачник Д.В. Українська дипломатія: нариси історії (1917–1990 рр.) К.: Либідь, 2006. 768 с.
15. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі ЦДАВО України). Ф. 3696. Оп. 1. Спр. 172. Документи про взаємовідношення України з Румунією, 5.09.1919 р. 9 арк.
16. Соловйова В.В. Формування та діяльність дипломатичних представництв українських національних урядів 1917–1921 рр.: Дис...д-ра іст. наук К., 2006. 470 с.
17. Доценко О. Літопис української революції: Матеріали і документи до історії української революції, 1917–1923 рр. ТІ. ІІ, кн.. 5. Львів, 1924. 398 с.
18. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 1. Спр. 66. Декларація уряду Директорії УНР, уповноваження й директиви дипломатам, 28.12.1919 р. 29 арк.
19. ЦДАВО України. Ф. 3619. Оп. 3. Спр. 15. Статут українського товариства Ліги Націй; Стілки об'єднаних громадських і добродійних організацій в Німеччині, 1920 р. 88 арк.
20. Стахів М. Третя Советська республіка в Україні: Нариси в історії воєнної інвазії Советської Росії і розвитку окупаційної системи в часі: листопад 1919 – листопад 1924. Нью-Йорк, 1966. 244 с.

21. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 278. Огляд сучасного міжнародного становища УНР і закордонної політики УНР, ноти, декларації, меморандуми УНР, 1919-1920 рр. 215 арк.

22. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 398. Уповноваження представникам УНР за кордоном для ведення переговорів з урядами Італії, Франції, Румунії, Чехословаччини та іншими країнами, 11.02.1921 рр. 98 арк.

23. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 2. Спр. 5. Протоколи засідань Кабінету Народних Міністрів УНР, 11-25.09.1920 р. 57 арк.

24. ЦДАВО України. Ф. 1065. Оп. 2. Спр. 48. Копії журналів засідань Ради Народних Міністрів УНР, 8.06.1920 р. 188 арк.

25. Терещенко Ю. Варшавський договір 1920 р. і його оцінка українською дипломатією // Симон Петлюра у контексті українського національно-визвольних змагань. Збірник наукових праць. Фастів: Поліфаст, 1999. С.130-139.

26. Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки: тягар історії // Історичні есе. III. 1. К.: Основи, 1994. 554 с.

27. Павлюк О. Дипломатія незалежних українських урядів (1917-1920) // Нариси з історії дипломатії України. К.: Альтернативи, 2001. С.314-396.

References

1. Sharoval M. Velyka revoliutsiia i ukrainska vyzvolna prohrama. Praha, 1928. 42 s.

2. Shelukhin S. Varshavskiy dohovor mizh poliakamy i Petliuroiu 21 kvitnia 1920 roku. Praha, 1926. 37 s.

3. Kopylov A. Zovnishnia polityka S. Petliury: prorakhiunky ta upushcheni mozhlyvosti (aktualna tochka zoru) // Naukovi pratsi Kamianets-Podil'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu: Istorychni nauky. T. 3(5). K., 1999. S. 302-306.

4. Lytvyn S. Sud istorii: Symon Petliura i Petliuriana. K.: Vydavnytstvo im. Oleny Telihy, 2001. 645 s.

5. Krushynskiy F. Petliura i Pilsudskiy (V 16-tu richnitsiu dohovoru 22 kvitnia 1920 roku // Moloda Ukraina. 1936. Ch. 4-5. S. 3-9.

6. Mazepa I. Ukraina u ohni y buri revoliutsii. K.: Tempora, 2003. 608 s.

7. Stakhiv M. Ukraina v dobi Dyrektorii UNR: v 7-my ch. Toronto, 1962.- 1965.

8. Shulshyn O. Symon Petliura ta ukrainska zakordonna polityka // Zbirnyk pamiati Symona Petliury (1879-1926). Praha, 1930. S. 172-176.

9. Petliura Symon. Statti, lysty, dokumenty / Uporiadnyk V. Serhiichuk, T.3. K.: Vydavnytstvo im. Oleny Telihy, 1999. - 616 s.

10. Yeremenko T. Symon Petliura i Yuzef Pilsudskiy // U 70-richchia paryzkoj trahedii: Zbirnyk pamiati Symona Petliury. K., 1997. S. 212-217.

11. Lytvyn M. Ukrainsko-polska viina 1918-1919 rr. Lviv, 1998. 469 s.

12. Sribniak I. Symon Petliura na choli derzhavy ta viiska. Do pytannia pro polsko-ukrainski vzaiemny 1919-1920 rokiv // Symon Petliura ta ukrainska natsionalna revoliutsiia. Zbirnyk prats Druhojho konkursu petliuroznavstv Ukrainy. K.: Rada, 1995. S. 137-164.

13. Hud B., Holubko V. Nelehka doroha do neporozuminnia. Do pytannia henezhy ukraino-polskoho viiskovo-politychnoho spirobitnystva 1917-1921 rr. Lviv: Ukrainski tekhnolohii, 1997. 67 s.

14. Tabachnyk D.V. Ukrainska dyplomatiia: narysy istorii (1917-1990 rr.) K.: Lybid, 2006. 768 s.

15. Soloviova V.V. Formuvannia ta diialnist dyplomatychnykh predstavnytstv ukrainskykh natsionalnykh uradiiv 1917-1921 rr.: Dys. ...d-ra ist. nauk, K., 2006. 470 s.

16. Dotsenko O. Litopys ukrainskoj revoliutsii: Materialy i dokumenty do istorii ukrainskoj revoliutsii, 1917-1923 rr. T. II, kn.. 5. Lviv, 1924. 398 s.

17. Stakhiv M. Tretia Sovetska respublika v Ukraini: Narysy v istorii voiennoi invazii Sovetskoj Rosii i rozvytku okupatsiinoi systemy v chasi: lystopad 1919 - lystopad 1924. Niu-York, 1966. 244 s.

18. Tereshchenko Yu. Varshavskiy dohovor 1920 r. i yoho otsinka ukrainskoj dyplomatiie // Symon Petliura u konteksti ukrainskoho natsionalno-vyzvolnykh zmahhan. Zbirnyk naukovykh prats. Fastiv: Polifast, 1999. S. 130-139.

19. Lysyak-Rudnytskyi I. Polsko-ukrainski stosunki: tiahar istorii // Istorychni ese. T. 1. K.: Osnovy, 1994. 554 s.

20. Pavliuk O. Dyplomatiia nezaleznykh ukrainskykh uradiiv (1917-1920) // Narysy z istorii dyplomatii Ukrainy. K.: Alternatyvy, 2001. S. 314-396.

Datskiv I.B.,

Ph.D., Professor, Head of Department of International relations and diplomacy,
Ternopil National Economic University, idatskiv@ukr.net

Polych M.I.,

Ph.D., Senior Lecturer Department of International relations and diplomacy,
Ternopil National Economic University, polych.maryana@gmail.com

Ukraine, Ternopil

THE WARSAW AGREEMENTS OF 1920s, THEIR ACHIEVEMENTS AND LOSSES

The article deals with the Ukrainian-Polish relations in the period of national liberation struggle during 1917-1921 and with the signing the Warsaw agreement between Ukrainian People's Republic and Rzecz Pospolita in April, 1920. The ambiguous estimation as to the given agreement of different layers of Ukrainian society and domestic historians is given.

Key words: Ukraine, Poland, Galicia, international relations, treaty, diplomacy.